

פניני הפרשה

♦ יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים ♦

© נייד: 052-7654216 © כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. © דוא"ל: 7654216@gmail.com

מתי מקבלים שכר בעולם הזה?

על מעשהו של פינחס, מובא במדרש רבה: אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו. וצריך ביאור הרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ואיך ניתן לפינחס תשלום בעולם הזה עבור המצוה? ועוד יש להבין מה ההבדל בין מצוה זו לכל המצוות שנעשו עד היום, שלא ניתן עליהם שכר בעולם הזה?

בבבן איש חי מוסיף לשאול למה הכתוב היה צריך לייחס את פנחס עד אהרן, והרי הוא אומר "בן אלעזר הכהן" והדבר ידוע שהוא בן בנו של אהרן, ובפרט שכבר נאמר בפרשה הקודמת במעשה "וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" ולמה צריך לכפול את הדבר, ומה התוספת ויקם מתוך העדה?

אלא ביאור הדבר להגיד שבחו של פנחס שעשה דבר זר ופלא שלא כדרך הטבע שהוא בן של כהנים וגם מצד עצמו היה עובד ה' בעמלה של תורה, שהיה יושב בישיבת סנהדרין הנקראת עדה, כמו שנאמר "ושפטו העדה", "והצילו העדה", ועם כל זה עשה דבר פלא לקח רומח ודקר את שניהם ולכן "בדין הוא שיטול שכרו".

מוסיף הכתב סופר: מכאן למדנו שכאשר אדם עושה מעשה שלא כדרך הטבע, אפילו שאין לו מספיק זכויות - הוא זוכה לקבל דברים מיוחדים שהוא לא ציפה להם.



מסופר על יהודי שהיתה לו תביעה על אדם עשיר. בא להתייעץ עם הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל מה כדאי לעשות כדי להצליח בדין. אמר לו אתה תציג את טענותיך בלבד בלי להכנס לדברים אישיים, כמה שזה קשה תעשה ותצליח. לבסוף התגבר על עצמו ורק טען טענותיו ואמנם הפסיד בדין. אבל לא הצטער על שקיים את דברי הרב. עברו ימים, והציעו לתובע לשעבר שידוך מיוחד לבנו את בת הנתבע העשיר, וכיון שהכירו מהדין תורה שהתנהג במכובדות, התחייב לתת לזוג סידור מלא. כך שבסופו של דבר זכה לכפל כפליים מכל הסכום שרצה לתבוע. ודוקא הויתור על טענות מיותרות זיכה אותו לכל הברכה הגדולה.

מיעוט שחוק

בפורת יוסף העתיקה לא היה נהוג "בין הזמנים", ובמקום זה היו עורכים לבחורים טיול. פעם, נערך טיול בן יומיים לצפון. ביום הראשון נסעו לקברי צדיקים בגליל, בלילה לנו במירון, ובבוקר דנו ביניהם באלו קברי צדיקים טרם היו.

עודם מדברים, נענה הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל ואמר: "עד כאן קברות צדיקים. מכאן ואילך - טיול!" ונטלם למקומות נופש והנאה.

היו שהתאוננו: "מה לנו להשתכשך בכנרת?! רוצים אנו לפקוד עוד קברי צדיקים!"

"מדוע" התעניין רבי בן ציון, "האם כדי שהתפלה תתקבל ותרבו זכויות?"

התלמידים הנהנו נמרצות. "אם כך" אמר הרב "חזרה לישיבה ומיד!"

"מדוע?" חרדו.

השיבם: "כי אין ריבוי זכויות כלימוד התורה, והתפלה המקובלת היא 'ביני עמודי היכא

דגרסי' (ברכות ל' ע"ב), כלומר במקום לימוד תורה..."

"אבל זקוקים אנו לנופש" הזכירו.

"אם נופש - אז בכנרת" קבע...

עצה טובה

הרגיל להתפלל מנחה או ערבית בשעה קבועה, ובאופן חד פעמי חורג מכך, כדאי שיעשה לו תזכורת שלא ישכח להתפלל (הקדמת ספר "אשי ה" ח"ב).

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סעדון זצ"ל

"החכם יתן אל לבו לתקן מה שהוא צריך לו לאחרית ימיו, ולא יתפתה לתאוות העולם הזה, ויסד עצמו בדרכי ה' ויתרחק מכל ענייני איסור, כגון חילול שבת והליכה לבתי קפה וכיוצא".

(מגיד חדשות" דרוש ע"ג)

ויחנו לפני מגדול (ל"ג ז')

יש לרמוז בזה ד"ויחנו" היינו כשחוננים ונחים כגון בשבת וביו"ט "לפני, מגדול", שאז אומרים בברכת המזון "מגדול" ולא "מגדיל", וכמ"ש האבודרהם (עמ' שכ"ו) בשם רבותיו והובא בדרכי משה א"ח סי' קפ"ט אות א'. (הרה"ג ר' רחביה חדוק שליט"א).

נקודת חן • עובדיה חן

סודו של בן הא הא

עבדוהו בשוה, שמי ששנה מאה ואחד פעמים, עבדו יותר, רש"י). ותמה שוב בן הא הא: וכי משום ששנה זה פעם אחת פחות נקרא "לא עבדו"? הלל הסביר לו זאת במשל מחיי היום-יום: השוכר חמור לרכיבה של עשרה פרסאות משלם זוז אחד, אך אם יבקש להוסיף פרסה אחת בלבד - המחיר כבר יוכפל לשני זוזים. והסיבה לכך היא שחריגה מן המסלול המורגל מחייבת מאמץ יוצא דופן, ועל מאמץ זה התשלום הוא אחר לגמרי.

ואפשר לומר בס"ד שהלל רבו מצא כאן הזדמנות פז לעקור מלב תלמידו את התפיסה שליוותה אותו בראשית דרכו. בשעה שביקש להתגייר וללמוד את התורה כולה בעודו עומד על רגל אחת, נדמה היה כי הוא מחפש דרך קצרה, קלה ונטולת מאמץ לחסות תחת כנפי השכינה. באותה שעה, התאים הלל את תשובתו להבנתו של השואל והעניק לו את הכלל של "ואהבת לרעך כמוך". אולם כעת, לאחר שבן הא הא כבר עבר כברת דרך בלימוד ובעבודת ה', ביקש רבו להעלותו למדרגה גבוהה יותר. הלל לימדו כי אדרבא - היגיעה, העמל וה"צער" הכרוכים בקניית התורה אינם רק "מחיר" הכרחי שיש לשלם או אמצעי להשגת ידע, אלא הם מטרה נעלה וערך בפני עצמו. הלל הטמיע בתלמידו את היסוד כי ערכו האמיתי של קניין רוחני אינו נמדד במבחן התוצאה בלבד, אלא במדת ההשקעה, ההתגברות והקושי שהושקעו בדרך.

לאור זאת, מובן היטב מדוע הפכה האימרה "לפום צערא אגרא" למוטו המרכזי של בן הא הא. ה"הוא היה אומר" שלו, האימרה שהיה רגיל לומר ובהחל להנחיל לדורות - נוסחה מתוך הלקח האישי שלמד מרבו הלל הזקן, שככל שהאדם מתאמץ יותר ומתעלה מעל קשייו - כך שכרו כפול ומכופל מן השמים.

שמעתם פעם על תנא שנקרא בשם אות?

ובכן, במסכת אבות (פרק ה' משנה כ"ב) אנו פוגשים בתנא שנקרא בשם חריג "בן הא הא", ושם מובאת האמרה היחידה שלו בכלל הש"ס: "לְפֻּם צַעְרָא אַגְרָא" (כפי המאמץ והקושי, כך השכר).

מה פשר שמו המשונה?

ובכן, התוספות (חגיגה ט' ע"ב) מגלים לנו כי תנא זה היה גר צדק, ושמו מרמז על היותו בן אברהם ושרה, אבותיהם של הגרים, שלשניהם נוספת האות ה"א לשמם. בדומה לו, גם התנא "בן בג בג" היה גר (בג בגימטריא ה', וכן ראשי תיבות: בן גרים). לדעת הגאון רבי שמואל די אוזידא זצ"ל בספרו "מדרש שמואל" (אבות ה' כ"ב), כינויים אלו נועדו להסוות את זהותם מפני השלטון הרומי, שרדף באכזריות את המתגיירים.

והנה בגמרא בחגיגה שם מבואר שאותו בן הא הא היה תלמידו של הלל הזקן. ובספר "מאורות התלמוד" (עמ' 273) מעלה השערה נועזת כי יתכן שבן הא הא הוא לא אחר מאשר אותו נכרי שבא לפני הלל להתגייר וביקש שילמדו כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחת (כמובא בשבת ל"א ע"א). ואף מצא לכך רמז בשמו: בן הא הא ר"ת הלל הזקן.

בגמרא בחגיגה שם מבואר שבן הא הא הא שאל את רבו הלל הזקן על כפל הלשון בפסוק: "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו" (מלאכי ג, יח), והרי לכאורה היינו צדיק היינו עובד אלהים, והיינו רשע היינו אשר לא עבדו? השיבו הלל: עובד אלוקים ושאינו עובד אלוקים שניהם צדיקים גמורים, אלא שאינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד (שאף ששניהם צדיקים, לא

חכם הרזים

התרשם עד עומק נפשו "לראות מה עז היה חשק ואהבת התורה בג'רבא, שלא היה להם אפילו ש"ס שלם בבית וכתבו ופלפלו דפים על גבי דפים בעומק העיון. והיום ב"ה יש שנים שלשה שסי"ן בכל בית, ואין לנו בעוה"ר אחוז קטן מהחשק שהיה להם" (לשונו ביומנו).

מכיון ששמע שהגאון רבי חיים מאדאר זצ"ל (לימים רבה הראשי של תוניסיה) מומחה בהטלת משמעת על התלמידים בדיבור בלבד, ניצל את ההזדמנות וביקש לראות מקרוב את דרכי חינוכו. פנה איפוא לבית הכנסת "צלאת רבי אברהם", מקום שבו היה רבי חיים מרביץ תורה לעדרים והתיישב לשמוע לשיעור, משל היה אחד התלמידים. רבי חיים שהופתע לראות את רבנו משתתף בשיעורו, לא ידע את סודו, ותהה: **מה מצא העילוי מתונס לבוא לשמוע שיעור הפונה לילדים...** ובאמת העיד רבנו שלמד מרבי חיים כמה עצות חשובות בחינוך ובהקניית הלימוד.

גם רבי חיים ניצל את שהותו של רבנו בג'רבא, בבחינת "ומקבלין דין מן דין", והיה נותן לו באותם ימים ללמד את כתתו את הלימוד של אתמול, ובינתיים הוא היה מלמד כתת אחרת.

על אף שרבנו חי בכל מאודו יחד עם חלב אמו את הווייתה של העיר ג'רבא ורבניה - למעשה, **הפעם הראשונה שבה דרכו בה רגליו באי הפלא היתה רק בגיל 19** בחשון תשכ"ה לרגל נישואיו. עד אז לא יצא את תחום העיר תונס מקיר העיר וחוצה. ואף אביו, מרן האיש מצליח זצ"ל, לא ביקר בג'רבא במשך שלושים וחמש שנה, מאז שעזב אותה בשנת תר"ץ עד לנישואי בנו רבנו. שכן מדובר היה בנסיעה מורכבת שאורכת יום שלם וכוללת נסיעה ברכת אוטובוס וספינה.

בג'רבא שהשעון עצר בה מלכת, שמח רבנו לראות לנגד עיניו כמה דברים שהבהירו לו עניינים רבים במשנה ובגמרא. מושגים שעד אז לא היו נהירים לו דיים, התבהרו לפתע כשראה אותם במציאות הפשוטה והטבעית של תושבי האי, בבחינת "ראה מעשה ונזכר הלכה". כך למשל, למד בעיניו מהי "איצטבא", מהם "עפצים" ו"שנצים", וכן עמד מקרוב על מיני מאכלים שנזכרו בדברי חז"ל, כמו מאכל ה"שתיתא" הנזכר בגמרא (ברכות דף ל"ח ע"א) או "קפריסין" ו"אביונות".

במיוחד שבע קורח רוח מרובה כאשר נפגש עם החכמים המעיינים של העיר והתפלפל עמם, מה שבאותו זמן היה נדיר למצוא בתונס הבירה. הוא

הוא - היה אומר + ביאור אמרות והנהגות חז"ל על ידי הכרת אישיותם ואורח חייהם

רב נחמן - מקפיד שלא יקשו עליו באמצע

בספר "לא תשיך" (ב"מ דף ס"ז ע"א) מצא מרן רבנו זצ"ל שדרכו של רב נחמן להקפיד שלא יקשו לו באמצע פסק דינו, כמבואר בבא קמא (דף צ"ו ע"ב) שאמר לרבא לאו אמינא לך כי יתיבנא בדינא לא תימא לי מידי וכו'. ומצא כן בעוד שלשה מקומות בש"ס. ע"ש.

אגב, רבנו בחידושו למסכת יומא (נדפסו בקובץ "ויען שמואל" תשע"ג עמ' קס"ט) מביא את שיטת רש"י בגיטין (ל"א ע"ב) שסתם רב נחמן הוא רב נחמן בר יצחק (ועיין בתוספות שם), ומקשה על זה מהגמרא ביומא (דף נ"ד ע"א) שם מובאים דברי רב נחמן, והגמרא מביאה על זה "אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא..."

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה

מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז זצוק"ל

(מתוך ספר "מקור נאמן" ח"ד שעתיד בע"ה לראות אור)



שאלה: כידוע אין ס"ת בבתי הכנסת ברובע הקטן בג'רבא, וזאת כדי שיתפללו בביהכנ"ס 'אלגריבא', המרוחק כק"מ מהרובע. בעבר הלכו להתפלל שם גם במנחה של שבת, אלא שבמשך השנים החלו להתפלל מנחה בשבת ברובע הקטן בלי ס"ת, כי חלק מהם זקנים המתקשים ללכת שוב לביהכנ"ס 'אלגריבא'. נשאלתי מהם, היות וכבר נמצאים בביהכ"נ 'אלגריבא' בשחרית של שבת, האם יוכלו להוציא לאחר מוסף ספר תורה בשנית לצורך קריאת הפרשה של מנחה?

תשובה: המנהג הזה קדמון מלפני 52 שנה. כשהייתי בג'רבא בחתונתי בשנת תשכ"ה, היו רוב בני העיר מתפללים במנחה של שבת בעיר בלי ס"ת. וסומכים עמ"ש הבא"ח (ש"א פרשת כי תשא אות ו') בשם האר"י ז"ל שהיה מתפלל בביתו במנין כמה פעמים בלי ס"ת בין בחול בין בשבת. ע"ש. אבל לקרוא בס"ת אחר מוסף קריאה של מנחה (ועוד לפני הצהרים), אין מי שמתיר..

שאלה: מתי מתוארכת העדות הראשונה לכתיבה בכתב הספרדי הנקרא "מועאלק" (הכוונה לכתב המחובר שאות נכנסת באות)?

תשובה: בבית יוסף אבן העזר (סימן קכ"ו) מובא בשם הרמב"ם שני סוגי כתיבה, שר"י הלוי (ר' יוסף הלוי אבן מיגש) מנע מלכתוב הגט בכתיבה תלויה מאד (הוא כתב "מועאלק" = תלוי בערבית) כדי שלא יהא משמע תרי לישני בגיטא (כי יש אותיות דומות מאד כגון מ. ע. ט. או נ. ו. שנדבקו שהן ספק ט' ספק נ"ו)... והנהיג לכתוב בכתב אחר הנקרא בערבי מדבדב. ע"כ (כנראה שכל האותיות נפרדות, כמו בכתב המכונה כתב רש"י). בספר מלכי תרשיש כמדומני מובא צילום מכתב מתקופת הגאונים בכתב מועאלק שלנו. [וע"ע בספר אסף המזכיר ערך כתב ספרדי, ובספר מגדולי ישראל ח"ד עמוד רנד].

שאלה: בענין בר-מצוה, האם י"ג שנים ויום אחד, בעינין חשבון מעת לעת או לפי ימים בלוח השנה, לדוגמא אם ילד נולד בג' בניסן לפנות ערב, האם בשנת הי"ג ישלים מנין כבר בליל ג' ניסן או דוקא למחרת?

תשובה: לא בעינין מעת לעת, אלא אם נולד למשל ביום ג' בניסן לפנות ערב (לפני שקיעת החמה), נעשה גדול בתום י"ג שנה אור ליום ג' בניסן אחרי צאת הכוכבים (18 דקות אחרי השקיעה), אע"פ שעוד לא שלמו לו י"ג שנה תמימות, וחסר לו בערך 23 שעות ומחצה (ראה בכף החיים סי' נ"ג אות מ"ח, וסי' נ"ה אות נ"ו).

שאלה: בספר "שמירת הגוף והנפש" (סימן רס"ז סעיף ח') הזהיר שאין לכבות נר בפיו, האם זה דוקא בנר שיש בו שמן ופתילה או גם בגפרור?

תשובה: נזהרים גם בגפרור.

שאלה: בני בן כשמונה שנים וברצונו להתחיל ללמוד משניות, באיזו מסכת כדאי להתחיל?

תשובה: מסכת ברכות או פרקי אבות.

נר ה' נשמת אדם

לע"נ לאה בת שרה ע"ה
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל
לע"נ יוסף יצחק ז"ל בן שושנה תבלח"ט
להצלחת פסח יוסף בן מלכה חי"ו

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רחל בת מוזל ע"ה
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ מרת עליזה חורי ע"ה

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com